

De architect en ‘de blokhut’

Bij het zoeken naar gebouwen die ontworpen zijn door mijn vader G. van den Broek kwam ik bouwtekeningen tegen van een – inmiddels gesloopte – ULO-school in Gemert. Met name de kapconstructie vond ik bijzonder en ik vond het een uitdaging om een 3D-reconstructie van die school te maken. Dat die constructie bijzonder was, bleek wel uit de nodige moeite die het me heeft gekost. Aan het eind van dit artikel is het resultaat te zien. Wellicht dat ouderen zich ‘de blokhut’ nog kunnen herinneren.

Gerhardus van den Broek (Gerrit) werd op 10 september 1908 in Sterkrade (Duitsland) geboren. Hij was de zoon van Johannes van den Broek (1875-1956) en Maria Egidia van Tuijl (1887-

1953). Zij traden in het huwelijk op 11 november 1907 en zouden in Veghel gaan wonen, maar zijn direct naar Sterkrade getrokken.

Arbeidsmigranten in het Ruhrgebied

Vanaf ongeveer 1870 maakte de industrie in Duitsland een grote ontwikkeling door. Met name in het Ruhrgebied schoten de staalbedrijven als paddenstoelen uit de grond. Een voorbeeld van een dergelijk bedrijf is Krupp, staal- en munitiefabrikant, die tijdens de ‘Grote Oorlog’ van zich deed spreken.

De levensomstandigheden gaven in die tijd aanleiding tot migratie en dan met name in de grensprovincies. Mensen waren soms genoodzaakt om op zoek te gaan naar een beter leven, desnoods in een ander land. Je zou kunnen spreken van economische vluchtelingen (In België sprak men van ‘miserie-vluchtelingen’); eigenlijk is er nu dus niets nieuws onder de zon.

Gerhardus van den Broek op vijfjarige leeftijd tussen zijn ouders. (Privécollectie Ans van Berkel-van den Broek)

Johannes was van origine een stukadoor, maar wat voor werk hij in Duitsland deed is onbekend. Tijdens de oorlogsperiode '14-'18 mochten Nederlanders niet in Duitsland werken; tenslotte was Nederland neutraal. Kennelijk werden de arbeiders die daar al waren niet (direct) het land uitgezet, want pas op 1 augustus 1916 vestigde de familie zich in Helmond.

Zijn vroege kinderjaren bracht mijn vader Gerhardus dus door in Duitsland. Op 26 maart 1919 verlieten ze Helmond om een woning in Gemert te betrekken, aan wat later de Commandeurstraat en de Julianastraat werd genoemd.

Hoe zijn schoolloopbaan er precies heeft uitgezien is niet helemaal duidelijk. Zeker is dat hij op de ambachtsschool in Helmond is opgeleid tot technisch tekenaar. Die school was daar in 1911 geopend. Sinds 1863 kende Helmond als voorloper een Gemeentelijke Tekenschool. Hier kon men zich bekwamen in technisch tekenen.

Zeer waarschijnlijk is hij na de ambachtsschool gaan werken op het Bureau Publieke Werken van de gemeente Helmond (misschien was er sprake van een soort leer-werktraject).

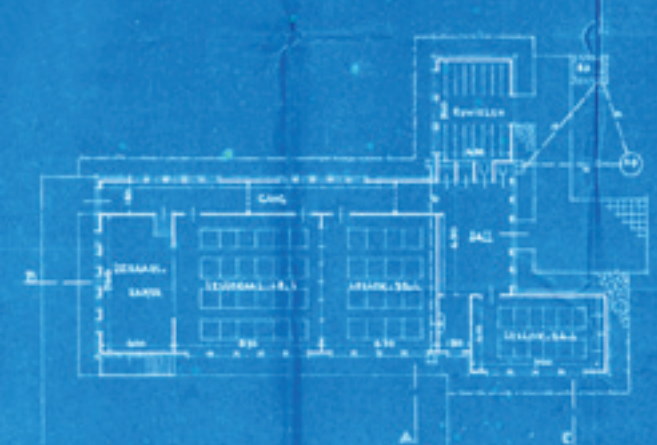
Het gezin vertrok in 1931 naar Uden waar het een symmetrisch dubbel woonhuis aan de Markt betrok, dat hij zelf had ontworpen. Na zijn huwelijk in 1944 met Anna Otten uit Gemert ging het gezin wonen aan het Borretplein (huidige Ridderplein), naast de winkel van Cor Otten. Het architectenbureau bleef hij aanhouden in Uden. Gerhardus heeft gedurende zijn leven vele vrijstaande woningen, boerderijen en winkels in zo'n beetje heel Noordoost-Brabant uitgevoerd. Ook het zojuist genoemde pand van Cor Otten is meerdere malen door hem verbouwd. Aan het

Ridderplein bevindt zich ook nog een door hem ontworpen winkel/woonhuis voor Jac Bekkers uit 1950, nu café GIJ&IK.

Hij was lid van de Bond voor Nederlandse Architecten (BNA) en had altijd een paar tekenaars in dienst die hij volgens zijn visie opleidde. Na de verhuizing naar de Burgemeester Buskensstraat in Uden in 1970 voerde hij nog met veel plezier opdrachten uit van vaste klanten tot hij in 1982, geheel onverwachts, aan een hartstilstand overleed.

Gerhardus van den Broek op locatie. (Privécollectie Ans van Berkel-van den Broek)

De plattegrond van de blokhut en een foto van de ingang in de noordgevel. (Foto Beeldbank Gemeentearchief Gemert-Bakel 35_305)

Situatieschets van de ligging van de blokhut op perceel nummer 1621.

ULO-school in Gemert

Op 25 september 1945 werd er een bouwvergunning afgegeven voor de bouw van een noodvoorziening van een ULO-school aan de Kapelaanstraat tegenover de Julianastraat.¹

Tegenwoordig is er van dat noodgebouw niets meer te zien. Ook de jeugdbeweging vond onderdak in 'de blokhut'. Nadat de school was vertrokken bleef het gebouw in gebruik bij die jeugd. Op zaterdag 22 juni 1946 vond de opening plaats. Kapelaan Verhagen (die de initiatiefnemer

was voor het noodgebouw) vroeg de leerlingen wat voorzichtig met het gebouw te zijn: het was immers niet zo sterk.

Aangezien er zo kort na de oorlog nauwelijks bouw materiaal voorhanden was, is de school voornamelijk uitgevoerd in hout en voorzien van een rieten kap. In 1995 schrijft Wim Poels in 'Hoe het allemaal begonnen is'²: *De firma Kuipers uit Handel leverde de stenen; de buitenmuren bestonden uit doorgezaagde sparren uit de Gemertse bossen en het riet voor het dak kwam uit de Biesbos.*

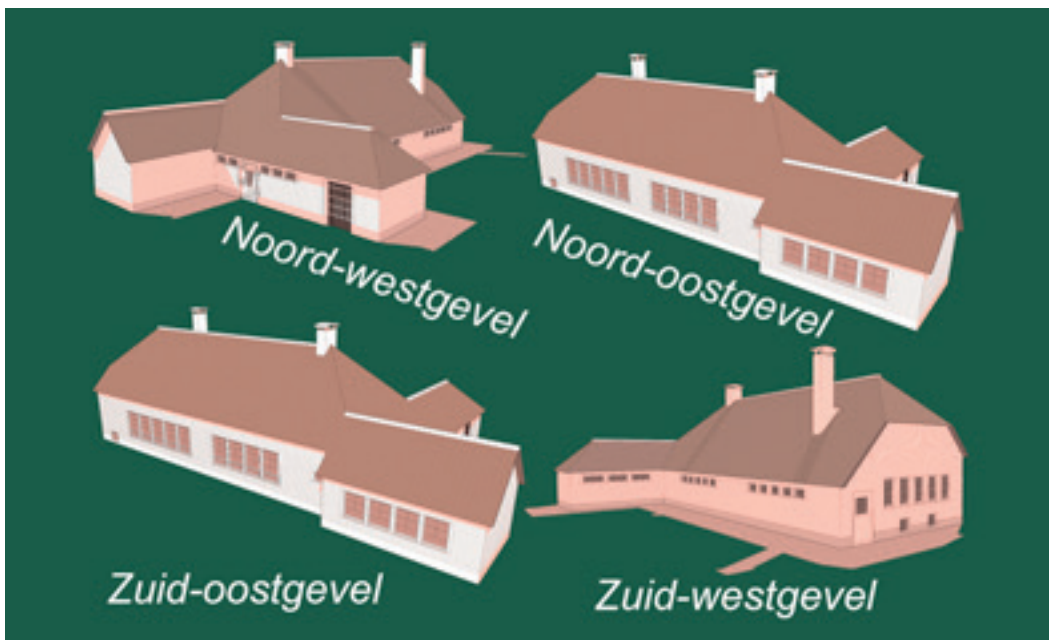
Het gebouw kende één verdieping; de indeling bestond uit slechts drie leslokalen (er waren ook maar drie docenten in dienst die alle ULO-vakken gaven) waarin in totaal 104 leerlingen konden worden geplaatst, een *leeraarskamer*/toneel, een hal en een inpandige rijwielstalling. Het schoolgebouw stond op een perceel, omzoomd met bomen, wat een fraai totaalbeeld opleverde.

Overigens was er sprake van een gemengde school met jongens en meisjes, redelijk uniek voor die tijd. De bisschop van Den Bosch had

hiertegen zo zijn bedenkingen en stelde enkele voorwaarden:

- jongens en meisjes moeten afzonderlijk les krijgen in afzonderlijke lokalen
- de lessen voor jongens en voor meisjes mogen niet tegelijkertijd beginnen en eindigen
- de pauzes voor jongens en voor meisjes vallen op verschillende tijden.

Op de houten Willibrord ULO-school werd lesgegeven tot ongeveer 1952, toen er een door architect Jan Strik uit Boxtel gebouwde permanente ULO-school in gebruik werd genomen. Later werd er in de onmiddellijke omgeving een winkelgalerij gebouwd en is het noodgebouw gesloopt.

De 3D-reconstructie die Ad van den Broek maakte van het houten noodgebouw voor de ULO. Hij maakte de reconstructie op basis van bouwtekeningen van zijn vader Gerhardus van den Broek.

Noten:

1. Uitgebreid Lager Onderwijs. Deze schoolvorm ontstond ten gevolge van de Onderwijswet van 1857 en werd afgeschaft na de invoering van de Mammoetwet in 1968. De wettelijke term MULO werd in 1920 bij wet veranderd in ULO, maar veel scholen zijn MULO blijven hanteren omdat ze dit beter vonden klinken.
2. Jubileumboek '50 jaar St. Willibrordus Macropedius', 'Hoe het allemaal begonnen is', pagina 19.